

10. Kolankiewicz M. (red.), *Zagrożone dzieciństwo. Rodzinne i instytucjonalne formy opieki*, Warszawa 1998.

11. Kozdrowicz E., *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*, w: D. Lolek, T. Pilch (red.), Warszawa 1999.

12. Polkowski T., *Program PRIDE*.

13. Safian M., *Osamotnione dzieci. Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka*, Warszawa 1994.

14. Telka L., *Rodzinne domy dziecka. Zarys monograficzny*, Łódź 2000.

15. *Wioski sieroce jako żywe pomniki ku uczczeniu 200-lecia urodzin Ojca Ludu Polskiego Tadeusza Kościuszki*, Warszawa 1964.

16. Wołczyk J., *Pedagogika Kazimierza Jeżewskiego na tle współczesności*, W: K. Czajkowski (red.), Kazimierz Jeżewski, Warszawa 1969.

Elena Konovaluk, Sergiy Nikitin. Family Child Care Homes in Poland.

The article provides a historical overview of the emergence of family child care homes. It also concerns the modern types of these institutions and their financing principles.

Key words: family child care homes, types of family child care homes.

РОЗДІЛ XI. ОСОБИСТІСНЕ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО НАУКОВЦЯ

УДК 811.11

О. І. Климова

ІНФОРМАЦІЙНО-СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛОКАТИВНИХ ПРИСЛІВНИКІВ У СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті автор відстоює думку про те, що групі середньоанглійських прислівників місця притаманні певні маркувальні функції старої та нової інформації. Здатність середньоанглійських локативних прислівників впливати на структурування інформації у тексті доводиться на основі контент-аналізу писемної пам'ятки середньоанглійської мови Джефрі Чосера «Кентерберійські оповідання».

Ключові слова: локативні прислівники, предикат, суб'єкт, інформаційна структура, середньоанглійська мова.

Постановка проблеми. На сучасному етапі дослідження інформаційної структури (ІС) речення зростає інтерес до засобів її маркування у процесі формування думки, усного та писемного мовлення. В цьому контексті такої самостійній частині мови як прислівнику притаманні певні маркувальні функції, тому він є об'єктом дослідження у працях сучасних зарубіжних та вітчизняних науковців (Н. Дех, Є. Енджелс, Н. Фукая, М. Халідей,

Р. Хінтерхольцель, А. Майнунгер, Е. Принц, Л. Ріцці, О. Андрушенко), які займаються дослідженням методів структурування інформації у дискурсі.

Аналізуючи прислівник контекстуально, тобто на синтаксичному рівні, маємо змогу простежити його позиційні та маркувальні особливості. З іншого боку, постає питання про місце прислівника як маркера старої чи нової інформації та його позиції стосовно інших компонентів ІС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Локативні прислівники ґрунтовно досліджені зарубіжними лінгвістами: А. ДеКапуа, Б. Тернер, Дж. Грінліф, Р. Аллен. Вивченню інформаційно-структурного навантаження прислівників присвячені праці Л. Ріцці та Е. Принс.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні гнучкої позиції локативних прислівників в середньоанглійській мові - маркера таких інформаційно-структурних компонентів, як топік (стара інформація) та фокус (нова інформація) речення. Досягнення поставленої мети передбачає здійснення контекстуального аналізу [6] середньоанглійської писемної пам'ятки Дж. Чосера «Кентерберійські оповідання» на предмет наявності речень, де прислівники місця у початковій, серединній та кінцевій позиціях здатні маркувати топік чи фокус речення та розробка дериваційних синтаксичних моделей речень відповідно до типу порядку слів за формулою Л. Ріцці [4] та матрицею Е. Принс [3] (описаних нижче) при визначенні ролі локативних прислівників в інформаційній структурі речення. В результаті, відповідно до типу порядку слів, розробляємо дериваційну синтаксичну модель речення (графічну інтерпретацію ознакової моделі речення)

Виклад основного матеріалу. У процесі ускладнення синтаксичної структури та посилення ролі прислівників і сполучників у середньоанглійській мові відбуваються дві основні структурні зміни – перехід від конструкції SOV (характерної для давньоанглійської мови) до SVO, що завершився приблизно у 1200 році, та втрата предикатом другої позиції в реченні [2]. Як і в сучасній англійській мові, порядок слів SVO був емоційно нейтральним, а всі девіації (інверсовані конструкції) отримували певне стилістичне забарвлення та були маркованими, наприклад, такий порядок слів, як OVS та OSV наголошував на об'єкті висловлювання чи компоненті.

Локативні прислівники в середньоанглійському реченні, попри регламентований порядок слів SVO, займають досить гнучку позицію. Проте будь-яка позиція локативного прислівника в реченні є обґрунтованою та структурно виправданою і зумовлена ставленням мовця до висловленого у просторовому відношенні та характером інформації, яку вони несуть про присудок [5].

Виходячи з цього, мовець будує своє висловлювання, дотримуючись певних правил, а саме - стратегій, орієнтованих на адресата. Інформація в реченні подається за принципом: «стара» інформація передуює «новій», - що є психологічно логічною та синтаксично найефективнішою стратегією побудови висловлювання. Отже, у рамках теорії інформаційної структури,

членування компонентів речення на «старе» і «нове» є ефективним з точки зору формального вивчення дискурсу.

У цьому контексті формула Л. Ріцці дозволяє визначити місце усіх структурних компонентів речення: [ForceP[TopP[FocP[FinP[TP...]]]]] [4]. Розглянемо усі компоненти цієї формули: силова фраза (ForceP) встановлює відношення речення до контексту та включає інформацію про тип речення; топік (TopP) презентує вже відому (стару) інформацію в контексті, на відміну від фокусу (FocP), що презентує нову інформацію; фінітна група (FinP) містить такі елементи, як час, спосіб, стан тощо. Окрім того, формула Л. Ріцці дає змогу встановити зв'язок кожного речення з контекстом завдяки визначенню того, які компоненти речення є новими для дискурсу (вводяться вперше), а які вже відомі з попереднього контексту [6;1].

З іншого боку, неврахування широкого контексту не дозволяє детально вивчити властивості ІС пересувань, а отже, дослідження дискурсу з використанням теорії Е. Прінс [3] за критерієм старої-нової інформації дозволяє усунути цю проблему [1]. Е. Прінс виокремлює такі види старої та нової інформації (таблиця 1):

Таблиця 1

Різновиди інформації у реченні

Інформація	Відома для слухача	Не відома для слухача
Відома для дискурсу	Викликана	(не зустрічається)
Нова для дискурсу	Невикористана	Абсолютно нова

Статус інформації в дискурсі та особливості її сприйняття слухачем є визначальними у процесі структурування інформації. Нова інформація для дискурсу і для слухача передбачає, що вона не була попередньо згадана, одночасно мовець припускає, що така інформація не відома слухачеві. Описаний вище метод аналізу контексту суттєво доповнює концепцію Л. Ріцці, оскільки поняття «старої/нової» інформації Е. Прінс [3] тісно пов'язані із топіком та фокусом речення, запропонованим Л. Ріцці [4].

У статті дотримуємося такої **стратегії**: за допомогою формули Л. Ріцці [4] визначаємо такі одиниці речення, як топік чи фокус, в залежності від новизни інформації в дискурсі. Новою інформацією для слухача та дискурсу (фокусом) вважатимемо ті лексичні одиниці, що відсутні у попередньому тексті «Кентерберійських оповідань». Старою інформацією для дискурсу та слухача (топіком) є ті лексичні одиниці, що зустрічалися у попередньому дискурсі. Така методика дослідження тексту дозволить встановити більш чіткі межі визначення інформаційно-структурних компонентів речення та розробити дериваційну синтаксичну модель речення. Розглянемо детальніше приклади речень із твору «Кентерберійські оповідання» з різним порядком слів, в яких середньоанглійський локативний прислівник **ther** займає початкову (1), кінцеву (2) та серединну (3;4) позиції, маркуючи при цьому, нову (фокус), стару (топік) інформацію або входячи до фінітної групи.

Отже, речення з порядком слів **Adv.SVO** представлено у прикладі (1):

(1) «**Ther** Venus hath hir principal dwellynge.»

(«Where Venus has her principal abode.»)

У реченні (1) автор звертає увагу читача на верховенство Венери у святилищі, збудованому Тезеєм, тому суб'єкт «Venus» є фокусом речення, який маркує прислівник «ther». Графічна його інтерпретація представлена на рис. 1.

Розглянемо речення з порядком слів **OVSAdv** (2):

(2) «The sleer of hymself yet saugh I **ther**.»

(«The slayer of himself I yet saw there.»)

У реченні (2) автор звертає увагу читачів на образ зрадника «the sleer of hymself», описуючи святилище, тому це й буде фокусом речення, у той час як прислівник «ther» входить до фінітної групи (IP). Дериваційна модель речення представлена на рис. 2.

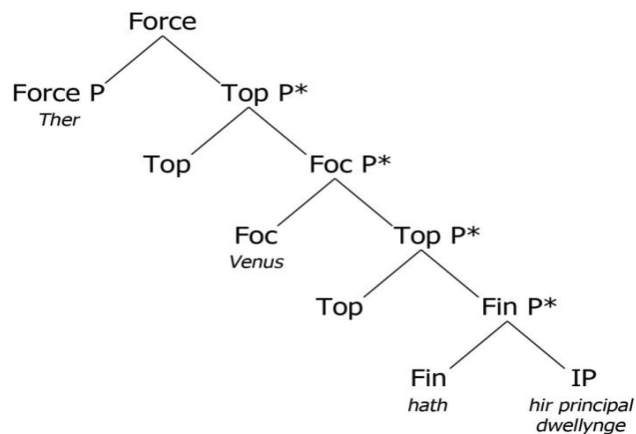

Рис. 1. Графічна інтерпретація ознакової моделі речення з порядком слів Adv.SVO

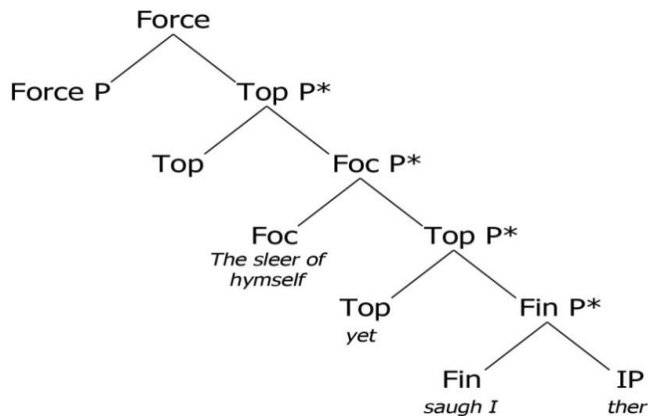

Рис. 2. Графічна інтерпретація ознакової моделі речення з порядком слів OVSAdv

Розглянемо речення з порядком слів **OAdv.VS** (3):

(3) «For hym **ther** wereth bothe child and man.»

(«Both children and grown men have misty eyes.»)

У реченні (3) автор розповідає, як і дорослі, і діти лили сльози за мертвим Арсідом, тому однорідні суб'єкти «child and man» і будуть фокусом речення, у той час, як прислівник «ther» маркує стару інформацію, виражену предикатом «wereth» (див. рис. 3).

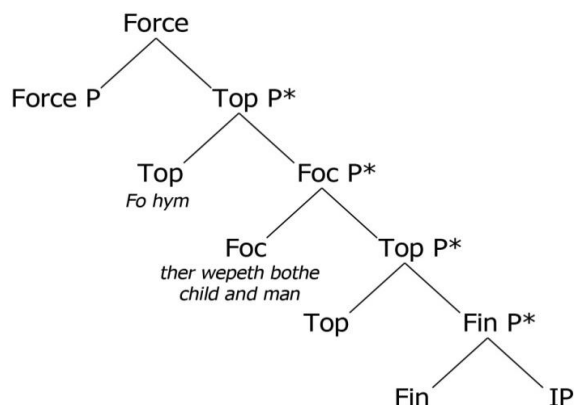

Рис. 3. Графічна інтерпретація ознакової моделі речення з порядком слів OAdv.VS

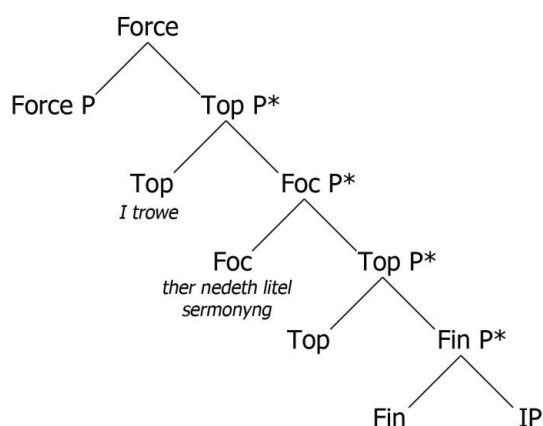

Рис. 4. Графічна інтерпретація ознакової моделі речення з порядком слів SAdv.O

Розглянемо речення з порядком слів **SAdv.O** (4):

(4) «I trowe **ther** nedeth litel sermonyng.»

(«I don't suppose it takes a sermonette.»)

У реченні (4) оповідач (Тезей) наголошує на тому, що йому не доводиться виголошувати довгу промову, щоб Паламон взяв за дружину Емілі, тому «nedeth» і є новою інформацією у дискурсі (фокусом), а прислівник «ther» маркує фокус речення предикат «nedeth». Графічна інтерпретація ознакової моделі речення з порядком слів SAdv.O представлена вище на рис. 4.

Висновки. Оскільки мовлення – це лінійний процес, під час якого усі елементи речення розташовані у певній послідовності та займають чітко регламентоване місце. Перехід від порядку слів SOV (характерний для давньоанглійської мови) до SVO (базовий порядок слів у середньоанглійській) є цілком виправданим історично та ментально. Із синтаксичної точки зору SVO-тип є стилістично нейтральним; усі девіації, або інверсовані конструкції, є маркованими, тобто отримують додаткове стилістичне забарвлення. Локативні прислівники, в цьому контексті, хоча і вживаються досить вільно, але їх позиція в реченні є ментально обґрунтованою, структурно та інформаційно виправданою. Локативні прислівники здатні впливати на

порядок слів у реченні, маркуючи тим самим такі елементи, як фокус (нова інформація) чи топик (стара інформація) речення.

Як видно з прикладів, середньоанглійський локативний прислівник *ther* здатен маркувати суб'єкт чи об'єкт речення, як фокус (нову інформацію) у початковій чи серединній позиції відповідно при прямому порядку слів. Окрім того, *ther* може маркувати предикат як стару інформацію (топик) чи входити до фінитної групи у серединній чи кінцевій позиції відповідно в інверсованих конструкціях.

Список використаної літератури

1. Andrushenko O. Information structure and word order of Old English simple sentence // 17th International Conference of English Historical Linguistics (20-25 August Zurich, Switzerland). – Zurich: John Benjamins Publ. – p. 7-8.
2. Fischer O., Kemenade A., Koopman W., Wurff W. The syntax of early English. – Cambridge University Press, 2000. – 341 p.
3. Prince E. F. The ZPG Letter: Subjects, Definiteness, and Information Status // Discourse Description. Diverse Linguistic Analyses of a Fund Raising Text. – Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publ. Company, 1992. – P. 295-325.
4. Rizzi L. The Fine Structure of the Left Periphery // Elements of Grammar. – Dordrecht: Kluwer, 1997. – P. 281-337.
5. Rosemary Allen All About Grammar, R.I.C. Publications, 2007. – 163 p.
6. Андрушенко О.Ю. Інформаційна структура речення та стратегії її маркування в давньоанглійських писемних пам'ятках // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 56. – 2011. – С. 33-37.

Елена Климова. Информационно-структурные особенности локативных наречий в среднеанглийском языке.

В статье автор отстаивает мнение о том, что группе среднеанглийских наречий места присущи функции маркера старой и новой информации. Способность среднеанглийских локативных наречий влиять на структурирование информации в тексте демонстрируется на основе контент-анализа среднеанглийского литературного памятника Джеффри Чосера «Кентерберийские рассказы».

Ключевые слова: локативные наречия, предикат, субъект, информационная структура, средне-английский.

Olena Klymova. Information-structural features of Middle English locative adverbs.

The author claims that a group of Middle English locative adverbs are able to mark a certain kind of information (old or new). The investigation of the ability of Middle English locative adverbs affects information structuring in a sentence and is based on the content analysis of Middle English written record «The Canterbury Tales» by Geoffrey Chaucer.

Key words: locative adverbs, predicate, subject, information structure, Middle English.